

KÖZ- ÉS MAGÁNÉRZETEK

Szépen gyarapodik az olyan lélektani indíttatású szépirodalom, amely elsősorban a divat, és csak másodsorban valami igazán meglevő ok miatt lélektani.

Számomra ilyenek tűnik *Joseph Heller* legutóbb megjelent kötete, a

Valami történet.

Lehetne reveláció is, hiszen nem kis író adja el olcsón magát, hanem *A 22-es csapatja* méltán jónevű szerzője. A főszereplő egy bordában szövéddött Yossarian bajtársaival, s a szituáció is abszurd — nem is a látni akaró szerző, hanem a 70-es évek Amerikájának valóságából kifolyólag. Csak éppen: minden más. Ami a „22-es”-ben erény és alapfeltétel volt (ti. egy képtelen helyzet képtelen ábrázolása), az meg lehetően manipuláltan cseng vissza, jókora adag vulgárfreudizmussal megterhelten, az új főhős kötelező lídércálmában. Így aztán csak közhelyekre futja, az atomizált családról és társadalomról, amit joggal vélhetünk egy mai *Joseph K.*-ivadék, konkrétan *Bob Slocum* magánügynék (és nem magánvilágának, mert az érdekes volna!). Ha „valami történet”, talán annyi, hogy *Heller* trágárabb lett, ahogy korosodik, s mellesleg megint egyszer jól csengő név futtat gyengébb művet, a könyvkiadás nagyobb dícsőségére.

Az

Európa zsebkönyvek

újdonságai kissé avított. *Alan Sillitoe* a 60-as évek, nagy él-

ménye. Ez tisztos avíttóság; a realizmus, ha valódi, időtálló. *A rongyszerű lány* novellái alig koptak meg az elmúlt években. Ha nem is minden írás kiváló (de válogatásnál ez megbocsátható), egészében érdekes világ az azóta még borúsabb angol ipari táj, amelynek közérzete nemcsak „a hosszútávú magányossága”, hanem mindaz a düh, ami egy áljlólet „tisztos” nyomorától felgyülemlett a fegyelmezett angol koponyákban.

A másik zsebkönyvben *Andrej Platonov* novelláit gyűjtötték egybe, *Az élet fénye* címmel. Bizonyára irodalomtörténeti házagot pótol a kötet, de a hiány valahogy nem az az igazi. Talán a nála sokkal sodróbb és színesebb első vonalbeli kortársak teszik, hogy *Platonov*nál főleg a manírok maradtak meg, illetve azok érezhetők. Ezt még az sem menti, hogy valóban kivételes szituációérzékel kereset magának történelmi szintereket a mindig azonos kudarcélmény ábrázolására, amit nyilván heroizmusnak vélt. Különösen plasztikus ez olyankor, ha azóta már belülről is ábrázoltak egy-egy hasonló szituációt, mint például *Csingiz Ajtmatov* írásaiban a hegyi emberek világát. Másrészt *Platonov* stílusa ma már affektálnak hat, noha a szecesszió divatban van. Túlfűtött és mégis férfias hangvétele „fél hanggal feljebb”, egy egész izlésvilággal

arrébb van az elviselhetőnél. Egyes írásaiban ez elementárisan fordítja visszajára a jó célú mondandót. Így például az *Éjszakai küldetés* német pilótája, akit jól-rosszul titkolt antifaszizmusával együtt kijelölnek egy spanyolországi harci bevetésre, már önmagában is jókora teherpróbát jelent a *Kondor-légiót* és önkénteseit ismerő utókornak, de azt a kortársak is tudhatták — sőt ők igazán —, hogy a kor technikai színvonalán nem volt olyan harci repülőgép, amelyik „lábon” eljusson Franciaország légterén át Németországból Spanyolországba. Ha a sztori kedvéért elhitték, akkor még mindig maradnak a repülés nemismeretéből fakadó bántó apróságok, mint például a kétszemélyes vadászgép... Nem folytatom, mert tiszteltem a szerző hitét, amely végül diadalmaskodott, hiszen igaza volt. Csakhogy ez nem irodalmi igazság. Közérzetünkre a könyv főleg unalmával foghatni.

Evvél ellenkezőleg bizonyos, hogy a

Farkascorda

a szovjet kisregények kötete siker lesz. Mert annak bizonyítéka, hogy a jó írók kezében még mindig fegyver az antifaszizmus; nem zárható le, és megszépítő távlatokba sem andalítható a II. világháború. A címadó *Vaszil Bikov*-kisregény a szerző minden eddigi erényével, és ráadásul valami halatlannul mély emberséggel tud

elmondani elmondhatatlan dolgokat — és a dolgok mélyén megláttatni valami közöset a vietnamiak tegnapi; eljövendő szenvedők mai és holnap megpróbáltatásairól, és a szovjet nép tegnapelőtti kínjairól. A másik három kisregény sem gyengébb *Bikovénál*; különösen szép *Fazil Iszkander Remzik* című írása. A hátszági kamaszévek másfajta helytállása és tragédiája talán még élesebben vádolja a kort, és még virtuózabban fródott meg itt a maga teljes eszköztelenségével. Ajtmatov után is reveláció a szerző, és egy kimeríthetetlen irodalmi hátszág ünnete.

Végül még egy ódon újdonság. Ennek ódonsága jogos, sőt ez adja újdonságát: *klasszikus kínai drámák*, *Kalmár Éva és Eörsi István* kitűnő átültetésében,

A fejnélküli szellem

címmel. Ha a zsebkönyvek kapcsán némi fáradtságért róttuk meg az Európa Kiadó, hadd dicsérjük is, hiszen tiszteletre méltó az az igényesség, ahogyan az elmúlt évtizedekben a kínai irodalom alapműveit asztalunkra tette. Ez nemcsak kulturális tiszteletkőr, hiszen a kínai klasszikum világa, túl az idegenségen, teljesen modern és tiszta üzenetet közvetít; nemcsak Brecht jobb megértéséhez vezet el (ahhoz is), de sokszázados szavával mai, emberségünket is kiteljesíti.

Mikes Tamás